

ŞİİR VE GELENEK ÜZERİNE KONUŞMALAR/onsekiz

Erdal Noyan

Konuşturan: **Tayyib Atmaca**

Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğümüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?

Şiir okumak güzeldir. Edebiyatın tüm alanlarıyla ilgilenmek iyidir. Özenir, bir şeyler yazarsınız. Zararı yok; hevestir, geçer. Ama geçmiyor! Esin konukluğa gelmeyi sürdürüyor. O zaman umarsızsınız, yazmayı sürdüreceksiniz. Yazdığınızın türüne göre şair veya yazar ya da ikisini birden derler size.

Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?

Ne kadar genç? On üç, on dokuz, yirmi üç. Genç deyip geçmeyelim. Şiirden anlar havasına girmeden konuşurum. Okumayı zevk edin; hem eskiyi hem yeniye oku derim. Okuyacağın şairleri dünya görüşlerine göre eleme derim. Yazdıklarının niteliklerini gözeterek, ileride gözden geçirmek üzere saklamasını veya dergilere yollamasını söyleyebilirim.

Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?

Yaşayan herkes köprüünün zaten gelecek yakasındadır. Arkamızda iki geçmiş vardır: Biri, gün gün yaşayarak bıraktığımız; diğeri, biz doğmadan önce yüzyıllar içinde oluşan. Her iki birikimden de istekle yararlanmak gerekir. Kendimizi geçmişte unutmadan kuşkusuz.

Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?

Gelenek, geçmişten gelendir. Her şairi geçmişten gelen bir şeyler etkiler. En azından kendi geçmişinden. Yalnızca toplumların gelenekleri olmaz. Kişiler de kendi geleneklerini oluşturabiliyorlar.

Bazen öyle geliyor ki birkaç on yıl öncesi bile epeyce gelenekleşmiştir. Hem de içinde bir sürü seçenek barınır bu yakın geçmişin. Gelenekle bağ kurmamış şair olduğunu sanmıyorum. En modern, en çağdaş şiirleri yazanların dizelerinde gelenekten izlere rastlamak mümkün. Gelenekten gelen her şey iyi ve gerekli midir? Ben bu soruya evet karşılığı vermem. Geleneği tabulaştırmamak gerekiyor. Bir kavramı denetimsiz, ayıklamasız ele aldığımızda içinde yalnızca iyileri barındırmaz. Yalnız şiirimiz değil, yaşadığımız da geleneğin etkisine açıktır. Demek ki elemek durumundayız. Geçmişten yararlanmak onu sürdürmek demek değildir, yeni bir biçim aldırarak da geçmişle kurulan bağın sonucudur. Geçmişini bilmek ama benimsememek de bir bağ kurmaktır. Ayrı bir yol tutmak da kişinin hakkıdır. Unutmayalım, bir vakit sonra şimdi de geçmiş olacaktır. Gelenek, şimdiki bazı şiirleri görse şaşkınlıktan geçmişini unuttur!

Sözü nasıl bağlamalı?

Geleneğin iyisi iyidir.

Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?

Okullarda divan ve halk şiiri sevdirilmeden, öğretilmeden okutulur. Hele divan şiiri... Tıpkı yabancı dil gibi sevimsizleştirilir. Kişi kendi çabasıyla ulaşır bu konularda bilgiye. Halk ve divan şiirleriyle tanışmamış bir kişinin şiirinin engellerle karşılaşmış karşılaştığı hakkında deneyim barındırmıyorum, o yüzden fikir yürütmüyorum.

Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?

Şiirde kendim için bir anlam, bir ses, bir renk bulursam yeterlidir. Şiirin şairinin kastını eşelemek zorunda değilim.

Şiir bize neyi anlatır?

Şiir, insanı, yaşamı anlatır; umutlarıyla, coşkularıyla, acılarıyla, yenilgileriyle... Beni duygulandıran şiiri severim. Çok mekanik şiirden hoşlanmam.

Şiirde usta çıracak ilişkisi var mıdır?

Benim o anlamda ustam olmadı. Ama sanatının ustası saydığım şairler var. Usta-çıracak ilişkisi olacaksa, çok sürmemeli. Usta, çırağın yazdıklarını düzeltirken yeniden yazmamalı, danışabileceği konumda durmalı. Çıracak, ustasının kopyası olmamalı. Danışılabilir, görüş alışverişinde bulunulacak, tartışılacak ne kadar çok kişi olursa o kadar iyi.

Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?

Bir gün oluştuğunu anlar. Bu benim üslubum der. Kendini rahat hissederek. Söylediği dizelerden hoşlanır.

Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?

Bizim bir şey taşıyacağımız yok. Geleceğin çözeceği bir iş!

Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?

Bireyin şiirini anlıyorum. Kişinin önce birey olması gerekir. Başka bağılıklar ancak birey olan için anlam kazanırlar. İşte bizde zor olan bu. Dilerim ki bireyden anlaşılan bencillik olmasın. Birey bencillik de barındırır ancak henüz o seçeneği seçmeyi başaramadım. Her şiir, şairinin izlerini taşır. Yazılış amacı yaranmak olan şiir bile. Modern şiirden kasıt serbest şiirse, şairine geniş bir alan sunmasını övebiliriz.

Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?

Şiir okumak, tıpkı şiir yazmak gibi, bir çocukluk, bir ilk gençlik, bir öğrencilik hevesi sayılıyor.

Gençlikle, okulla birlikte şiir de geride bırakılıyor; şiir yazmak hevesi sona erince de şiir okumak isteği bitiyor.

Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Milli Eğitim Bakanlığının öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?

Şiir ezberletmekten daha çok, mısra, beyit bellemeleri için çabalamak daha yararlı olabilir. Kütüphanelerde öğrencilerden başka kişilere pek rastlanılmaması, resmî kanalla yapılan çalışmanın kalıcı olmadığını gösteriyor. Deneme kitapları çok okunuyorlarsa iyi. Bana göre deneme, içinde şiirsellik de barındıran çok özel bir yazı türüdür.

Osmanlı Padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?

Bir padişahın ruhunun ince olduğuna neye göre karar vereceğiz. Nasıl bir incelik bekleyeceğiz. Örnek olarak, hiç ölüm buyruğu, hiç sürgün cezası vermemesini mi yoksa kimseyi azarlamamasını mı baz alacağız? Bu soruyla, şiirden hoşlandıkları şaire kese uzatanlar kast ediliyorsa, bu bir incelik midir, bağlılığı ödüllendirmek midir? O şair ne kadar özgür kalır ve özgün olur?

Şiir yazıyor olmak bir başına insanı ince ruhlu yapmaz kanaatindeyim.